

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: एमव्हीआर-०५१५/प्र.क्र.२६२/परि-२

मंत्रालय, दुसरा मजला, मादाम कामा मार्ग,

मुंबई- ४०० ०३२

दिनांक :- २ सप्टेंबर, २०१६.

वाचा:-

- १) केंद्र शासनाची क्र.जीएसआर-७०९(ई), दि.०८.१०.२०१४ ची अधिसूचना
- २) केंद्र शासनाने ई-रिक्शा व ई-कार्ट संदर्भात मोटार वाहन कायद्यात केलेली सुधारणा
- ३) परिवहन आयुक्त यांचे क्र.एमव्हीआर-०२१५/सीआर-७०१/का-२(४)/जा.क्र.७६३९, दि.२५.०४.२०१६ व जा.क्र.८९६७, दि.२५.०५.२०१६ ची पत्रे.
- ४) केंद्र शासनाचे क्र.आरटी-११०३६/८०/२०१२/एमव्हीएल, दि.२६.०४.२०१६ चे पत्र.
- ५) शासन निर्णय, गृह विभाग क्र.एमव्हीआर-०५१६/प्र.क्र.२६२/परि-२, दि.०३.०८.२०१६

प्रस्तावना:-

केंद्र शासनाच्या दि.०८/१०/२०१४ च्या अधिसूचनेद्वारे मोटार वाहन नियम, १९८९ मध्ये नियम २ (cb) व २ (cc) द्वारे ई - रिक्शा व ई - कार्ट हे संवर्ग समाविष्ट करण्यात आलेले आहेत व त्यानुषंगाने मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ मध्ये सुधारणा करून ई - रिक्शा व ई - कार्ट या संज्ञाचा समावेश केलेला आहे. त्यास अनुसरून केंद्र शासनाने त्यांच्या दि.०९/०६/२०१५ च्या पत्रान्वये सर्व राज्य, केंद्रशासित प्रदेशांना ई - रिक्शा व ई - कार्ट या वाहनास मान्यता देण्याच्या अनुषंगाने करावयाच्या कार्यवाहीबाबत सल्लात्मक स्वरूपाच्या सूचना दिलेल्या आहेत. केंद्र शासनाच्या यासंदर्भातील सर्व अधिसूचना व सल्लात्मक सूचना विचारात घेऊन राज्यातील लातूर, अमरावती, बुलढाणा, अकोला, नागपूर व वर्धा या ठिकाणी ई-रिक्शा परवाने देण्यासंदर्भात उपरोक्त वाचा मधील क्र.५ अन्वये धोरण ठरविण्यात आले आहे. त्यामध्ये आता सुधारणा करून सदर ई- रिक्शा धोरण मुंबई महानगर प्रदेश परिवहन प्राधिकरण क्षेत्रा व्यतिरिक्त उर्वरित क्षेत्रासाठी ई - रिक्शा संदर्भात परवाने देण्याच्या अनुषंगाने सर्वसाधारण धोरण व तदनुषंगिक अटी व शर्ती ठरविण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :

ई-रिक्शा संदर्भात केंद्र शासनाच्या अधिसूचना व मार्गदर्शक सूचना विचारात घेऊन महाराष्ट्र राज्याकरिता परिशिष्ट “अ” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे ई-रिक्शा या वाहनांच्या वियमनाबाबत धोरण व सर्वसाधारण अटी व शर्ती ठरविण्यात येत आहेत. त्यानुसार मुंबई महानगर प्रदेश परिवहन प्राधिकरण क्षेत्रा व्यतिरिक्त उर्वरित क्षेत्रासाठी ई - रिक्शा संदर्भात परवाने देण्याच्या निर्णय घेण्यात येत आहे. मोटार

वाहन कायदा, १९८८ च्या कलम ७४ (१) मधील तरतूदीनुसार मुंबई महानगर प्रदेश परिवहन प्राधिकरण क्षेत्राव्यतिरिक्त उर्वरित सर्व क्षेत्रांसाठी प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांना कंत्राटी वाहतूक (contract carriage) यासंदर्भात परवाना देण्याचे अधिकार असल्याने त्यानुसार प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांनी ई-रिक्षा संदर्भात परवाने देण्याबाबतची कार्यवाही करावी. सदर परवाने देताना सोबतच्या परिशिष्ट “अ” मधील धोरण व त्यामधील सर्वसाधारण अटी व शर्ती विचारात घेऊन प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांनी कार्यवाही करावी.

२. प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांना ई - रिक्षाचे परवाने देण्यापूर्वी संबंधित स्थानिक प्राधिकरणांचे (पोलीस आयुक्त/पोलीस अधीक्षक व आयुक्त महानगर पालिका /मुख्याधिकारी यांचे अभिप्राय घेणे बंधनकारक राहिल.

३ सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०९०२१००८४७५८२९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(टि. न. शिखरामे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) अ.मु.स./प्रधान सचिव/ सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- २) अ.मु.स./प्रधान सचिव / सचिव, सार्वजनिक आरोग्य, विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ३) अ.मु.स./प्रधान सचिव/ सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ४) अ.मु.स./प्रधान सचिव/ सचिव, शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ५) परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- ६) प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण (सर्व)
- ६) अपर पोलीस महासंचालक (वाहतूक) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- ७) अपर परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- ८) उप परिवहन आयुक्त, (सर्व)
- ९) प्रादेशिक परिवहन अधिकारी (सर्व)
- १०) उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी (सर्व)
- ११) कक्ष अधिकारी, कार्यासन पोल-८, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- १२) निवडनस्ती परि-२

परिशिष्ट “अ”

ई - रिक्शा या वाहनाच्या नियमनाबाबत धोरण :-

पार्श्वभूमी :- रस्ते वाहतूक व महामार्ग मंत्रालय, नवी दिल्ली यांनी क्र. GSR ७०९(E) या दि.०८.१०.२०१४ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २ मध्ये सुधारणा करून २ (cb) व २ (cc) द्वारे ई-रिक्शा या वाहनांची व्याख्या विहित केली आहे. दि.०७.०१.२०१५ रोजी मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ मध्ये कलम २(अ) नव्याने समाविष्ट करून ई-रिक्शा याची व्याख्या विहित केली असून कलम ७ मध्ये पोटकलम १ नंतर नवीन परंतुक समाविष्ट करून ई-रिक्शा अनुज्ञप्ती करीता हलके मोटार वाहन चालविण्याचा १ वर्षाच्या अनुभवाच्या अटीमधून सूट दिली आहे. त्याचबरोबर पत्र क्र. RT-११०३६/८०/ २०१२-MUL, दि.०९/०६/२०१५ नुसार या वाहनांच्या नियमनाबाबत कार्यवाही करावी म्हणून निर्देश दिले आहेत.

२. उद्देश:- ई रिक्शा धोरण करण्यामागील मुख्य उद्देश खालीलप्रमाणे आहेत.

(१) सायकल रिक्शा चालविणाऱ्या व्यक्तींना ई-रिक्शाचा पर्याय उपलब्ध करणे.

(२) ई-रिक्शाच्या माध्यमातून सायकल रिक्शा चालविणाऱ्या व्यक्तींना व्यवसायाच्या संधी निर्माण करणे.

(३) महिला आणि अपंगत्व असणाऱ्या व्यक्तींना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करणे.

(४) ई-रिक्शामुळे शहरातील वायुप्रदूषणाची पातळी कमी करणे.

३. **ई - रिक्शा धोरण :-** राज्यात ई - रिक्शा या वाहनांच्या नियमनाबाबत पुढीलप्रमाणे धोरण ठरविण्यात येत आहे.

(१) मोटार वाहन अधिनियमामध्ये ई-रिक्शाकरिता वाहनाचा स्वतंत्र संवर्ग निर्माण करण्यात यावा. सदर संवर्ग नवीन असल्याने तीनचाकी ऑटोरिक्शा किंवा त्यासारख्या वाहनाशी तो संलग्न करू नये.

(२) सदर वाहनांची नोंदणी परिवहन संवर्गात करावी.

(३) मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ७ मधील परंतुकानुसार सदर वाहनांच्या अनुज्ञप्तीकरीता हलके मोटार वाहन चालविण्याच्या अटीमधून सूट देण्यात यावी. तसेच या वाहनांच्या चालकांना महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ मधील तरतूदीनुसार सार्वजनिक सेवा वाहन चालविण्याबाबत प्राधिकार पत्र मंजूर करावे तसेच नियम २१ (११) मधील विहित केल्यानुसार लॅमिनेटेड स्वरूपातील ओळखपत्र जारी करावे

(४) ई-रिक्षा प्रकारच्या वाहनांसाठी वाहन उत्पादकाने अथवा एखाद्या संस्थेने वाहनासंदर्भात केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम १२६ मध्ये नमूद संस्थांकडून type approval प्राप्त केल्यानंतर वाहनांची नोंदणी करावी.

(५) अनुज्ञेय असणाऱ्या व्यक्तींना रहदारी विषयक नियमांचे, चिन्हांचे आणि वाहन चालविण्याबाबत प्रशिक्षण देण्यात यावे.

(६) केवळ सायकल रिक्षा चालविणा-या चालक/मालक यांनाच ई-रिक्षा परवाने जारी करण्यात यावेत.

(७) सदर वाहनांकरिता विशिष्ट मार्ग अथवा क्षेत्र देण्यात यावे आणि सदर वाहनाची वाहतूक एखाद्या विशिष्ट रस्त्यावर किंवा रस्त्याच्या काही भागांकरिता किंवा विशिष्ट क्षेत्राकरिता असावी.

४. ई-रिक्षा या वाहनाचा नियमनाबाबत सर्वसाधारण अटी व शर्ती :-

(१) अर्जदाराकडे ई-रिक्षा चालविण्याची वैध अनुज्ञप्ती व सार्वजनिक सेवा वाहन चालविण्याचे प्राधिकारपत्र / बॅज आणि लॅमिनेटेड स्वरुपातील ओळखपत्र असावे.

(२) अर्जदारास स्थानिक भाषेचे ज्ञान व परवाना क्षेत्रातील स्थळांची माहिती असावी.

(३) अर्जदाराविरुद्ध मागील १ वर्षामध्ये कोणत्याही प्रकारचा दखलपात्र गुन्हा नोंद झाला नसल्याचा पोलीस विभागाचा दाखला.

(४) अर्जदाराचे शासनाच्या, निमशासकीय किंवा खाजगी कंपनीमध्ये कायमस्वरुपी नोकरीत नसल्याबाबत प्रतिज्ञापत्र घेण्यात यावे.

(५) अर्जदाराकडे अन्य कोणत्याही प्रकारच्या वाहनाचा परवाना नसावा तसेच अर्जदारास ई-रिक्षाचे एकापेक्षा जास्त परवाने जारी करण्यात येऊ नयेत. या वाहनास कंत्राटी परवाना जारी करण्यात यावा.

(६) या वाहनांना इलेक्ट्रॉनिक मीटर बसविणे अनिवार्य असेल. तसेच, प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणांनी या वाहनाचे त्यांच्या क्षेत्रातील भाडे ठरवावे.

(७) विविध हेल्प लाईन क्रमांक आणि परवाना धारक / चालक यांच्या बाबतची माहिती सदर वाहनांमध्ये प्रदर्शित करणे बंधनकारक असेल.

(८) ई-रिक्षामधून आसनक्षमतेपेक्षा जास्त प्रवाशांची वाहतूक करू नये. तसेच चालकाने त्याच्या बाजूला प्रवाशांना बसवू देऊ नये आणि वाहनातून उभ्या प्रवाशांची वाहतूक करू नये. अन्यथा परवाना रद्द करून वाहन जप्त करण्यात येईल.

(९) सदर ई-रिक्षा प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणाने विनिर्दिष्ट केलेले क्षेत्र, मार्ग अथवा मार्गाचा काही भाग या भागातच प्रवाशी वाहतूक करावी तसेच अन्य स्थानिक प्राधिकरणाने प्रतिबंधित केलेल्या क्षेत्रात वाहनाचा वापर करू नये. वाहतूक कोंडी, कायदा व सुव्यवस्थेचा प्रश्न उद्भवू नये व रस्त्याची दुर्दशा होऊ नये याबाबी लक्षात घेऊन परवान्याच्या संख्येबाबत प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांनी विशिष्ट मर्यादा ठरवावी.

(१०) सदर वाहनामध्ये प्रथमोपचार पेटी आणि अग्निशमन यंत्र ठेवणे अनिवार्य राहिल.

(११) सदर वाहनाच्या डाव्या बाजूला परवानाधारकाचे नाव, पत्ता तसेच टेलिफोन क्रमांक रंगविणे अनिवार्य राहिल.

(१२) सदर ई-रिक्षाच्या पाठीमागे पिवळ्या रंगाची रिफ्लेक्टिव टेप लावणे बंधनकारक राहिल.

(१३) सदर ई-रिक्षाची सर्व विधीग्राह्य कागदपत्रे उदा. नोंदणीप्रमाणपत्र, वाहनाचा विमा, परवाना, कर भरणा व योग्यताप्रमाणपत्र तसेच चालकाची अनुज्ञप्ती सोबत बाळगणे अनिवार्य राहिल.

(१४) सदर वाहनाचे हस्तांतरण करता येणार नाही. तथापि, परवाना धारकाचा मृत्यू झाल्यास मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ८२ व महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियमातील तरतूदीनुसार सदर वाहनाचे हस्तांतरण करता येईल.

(१५) सदर वाहनाच्या चालकाने गुंणीकारक औषध द्रव्ये आणि मनोव्यापारावर प्रभाव करणारे पदार्थ किंवा मद्यपान करून वाहन चालवू नये. वाहन चालविताना कोणत्याही प्रकारचे संगीत वाजणाऱ्या यंत्रणेचा वापर करू नये.

(१६) सदर वाहनाच्या चालकाने/ परवानाधारकाने प्रवाशाशी सौजन्याने वागावे.

(१७) जर वाहनामध्ये इतर प्रवाशांकडून महिला प्रवाशासोबत असभ्य वर्तणूक /शोषण यासारखे प्रसंग घडले तर अशा प्रसंगामधील महिलेस परवानाधारक/चालकाने नजिकच्या पोलीस स्टेशनमध्ये घेऊन जावे व अशा प्रसंगाबाबतची माहिती पोलीस स्टेशनला द्यावी.

(१८) महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २१ व २२ मधील नमूद केलेल्या तरतूदींचे पालन करावे. तसेच मोटार वाहन कायदा, १९८८ च्या कलम ८४ मध्ये दिलेल्या तरतूदींचे पालन करणे आवश्यक राहिल.

(१९) स्थानिक गरजेनुसार संबंधित प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणास अतिरिक्त मार्गदर्शक तत्त्वे समाविष्ट करता येतील वा अन्य शर्ती / अटी लागू करता येतील.
